

J. Neusner czy E. P. Sanders. Pozwala mu to spojrzeć w innym świetle na prawo czystości w kontekście konfrontacji z faryzeuszami i uczonymi oraz przedstawić je jako przeszkodę w realizacji odrodzenia Izraela.

W przeprowadzonym studium jego Autor odwołuje się do licznych źródeł i to z okresu, jakiego dotyczą analizy. Praca wydaje się dobrze udokumentowana źródłowo. Wątpliwości mogą dotyczyć jedynie interpretacji tych źródeł. Dlatego w niektórych przypadkach – chociaż rozumowanie wydaje się bardzo poprawne – można mieć wątpliwości co do zgodności wniosku z rzeczywistym stanem (np. s. 68 i 70). Jak w każdym studium, w którym autor dowodzi pewnej tezy, dostrzega się w kilku przypadkach w pracy Bryana z góry ukierunkowaną interpretację faktów. Ponadto, rzeczywistość sądu i odrodzenia Izraela w samych źródłach nie jest jasna (różne wizje starożytnych autorów) – stąd jasny, całościowy obraz wymyka się naukowym rygorom i pozostawia duże możliwości interpretacyjne.

Wartość studium polega na ukazaniu, w jaki sposób Jezus przejmując żydowskie tradycje sądu i odrodzenia Izraela i poddaje je przetworzeniu, nie każąc jednocześnie tym, którzy czekali na ich realizację, widzieć ją tylko w wymiarze duchowym. Wartość wniosków pozostawiamy ocenie ewentualnych czytelników. Mimo to uznajemy rozprawę za próbę ukazania w nieco nowym świetle postrzegania przez Jezusa rzeczywistości sądu i odrodzenia Izraela.

Waldemar Rakocy CM

Roman Bartnicki, *Ewangelie synoptyczne. Geneza i interpretacja*, Warszawa 2003, wyd. 3, ss. 530.

Ks. prof. Roman Bartnicki jest Rektorem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, jego profesorem oraz wybitnym specjalistą w obszarze badań nad Ewangelią synoptycznymi. Wcześniej dwa wydania książki cieszą się dużym uznaniem wśród uczonych, jak i studentów zajmujących się zagadnieniami dotyczącymi synoptyków. O zainteresowaniu tą problematyką świadczy fakt, że poprzednie nakłady zostały wyczerpane i zaistniała konieczność trzeciego wznowienia publikacji.

Recenzja obejmuje całą pozycję, ale skupia się głównie na tym, co trzecie wydanie (względem poprzednich) wnosi nowego w przegląd problematyki związanej z Ewangelią synoptycznymi. To, co uderza w trzecim wydaniu, to to, że jej Autor śledzi na bieżąco dyskusję na powyższy temat i w każdym kolejnym wydaniu aktualizuje informacje znajdujące się w książce. Dotyczy to wszystkich omawianych zagadnień, gdzie zostają uwzględnione ostatnio opublikowane prace z danego zakresu i prezentowane nowe teorie. Oprócz tego na szczególną uwagę zasługuje fakt, że

Autor uwzględnia rodzącą się dyskusję, prezentując ją w każdym kolejnym wydaniu w odrębnym rozdziale. Wydanie trzecie zawiera zatem nowy rozdział (XIX), zatytułowany „Trzecie poszukiwanie Jezusa historycznego”. Tytuł odnosi się do dwóch wcześniejszych podejść do Ewangelii synoptycznych, pierwszego liberalnego i drugiego – ukierunkowanego teologicznie. We współczesnej biblistyce uczeni dochodzą do wniosku, że również drugie podejście jest niesatysfakcjonujące. Tzw. trzeci nurt poszukiwań usiłuje „naprawić” niedociągnięcia drugiego podejścia. Ks. Bartnicki przedstawia je w trzech punktach: chodzi najpierw o włączenie Jezusa historycznego w kontekst judaizmu, z którego „wydarto” Go w celu uwypuklenia Jego chrześcijańskiej tożsamości; po drugie, w miejsce zainteresowań teologicznych pojawia się socjologiczne (kulturowo-historyczne) podejście do problematyki, co wynika z pierwszego; pierwsze dwa podejścia rodzą trzecie, tzn. uczeni nie ograniczają się do źródeł kanonicznych, lecz w celu lepszego poznania środowiska, w jakim żył Jezus, uwzględniają również źródła niekanoniczne.

Omówienie tzw. trzeciego nurtu badań nad Ewangelią synoptyczną poprzedza obszerna literatura na temat Jezusa historycznego z ostatniego ćwierćwiecza. Każda pozycja zawiera notkę dotyczącą jej wkładu w poszukiwania nad Jezusem historycznym oraz jej ocenę. Pozwala to na zorientowanie się w podejmowanej problematyce i wartości studium. Znajdziemy tam nie tylko publikacje autorów chrześcijańskich, lecz także żydowskich, którzy żywo interesują się postacią Jezusa z Nazaretu.

Studium ks. Bartnickiego prezentuje oprócz tzw. trzeciego nurtu badań aktualną problematykę na temat Ewangelii synoptycznych. Prezentację cechuje wyczerpujący charakter. Autor uwzględnia, przykładowo, najnowsze metody stosowane w biblistyce, a przeszczepione z innych dziedzin wiedzy, jak retoryka, narratologia czy semiotyka (rozdz. XI-XIII). Praca otwiera się jednocześnie na nurt feministyczny w Kościele (rozdz. XV), prezentując podejście do Biblii z punktu widzenia kobiety, której rola została zminimalizowana. Ponadto oprócz znanych i dobrze wypracowanych metod, jak *Formgeschichte* czy *Redaktionsgeschichte*, znajdziemy nowe próby interpretacji Biblii, zwłaszcza *Wirkungsgeschichte*, czyli historię oddziaływania tekstu na jego czytelnika. To podejście jawi się jako niezwykle istotne w końcowym etapie zajmowania się każdym tekstem biblijnym. Autor uwzględnił również wypowiedzi Magisterium Kościoła i omówił dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z 1993 r.

Charakterystyczną cechą publikacji ks. R. Bartnickiego stanowi dążenie do uwzględnienia wszystkich pojawiających się w biblistyce teorii i podejść do Ewangelii synoptycznych, począwszy od starożytności. Ewangelie synoptyczne zostały ukazane w szerokiej optyce badań, co dostarczy każdemu czytelnikowi szerokiego spektrum informacji. Autor przedstawia wyczerpująco i obiektywnie stan badań unikając tendencyjnego wpływu na czytelnika, ale pozostawiając mu swobodę wyboru takiego podejścia do zagadnienia, jakie mu najbardziej odpowiada. Publikacja stanowi bez wątpienia najlepszą prezentację problematyki w Polsce; będzie służyła uczonym pragnącym zasięgnąć w niej rzetelnej wiedzy, ale jednocześnie pozwalając innym zorientować się w dyskusji na temat Jezusa z Nazaretu.

Waldemar Rakocy CM